

WOMAN BETWEEN IDENTITY AND ALTERITY

Iulia Maria GIUREA

ASIST. UNIV.DR., UNIVERSITATEA „CONSTANTIN BRÂNCUȘI” DIN TÂRGU
JIU

ABSTRACT: IN EVERY SOCIETY WOMEN WERE DEFINED IN RELATION TO MAN. THE DOMINANT GROUP, IN THE PRESENT CASE GENERICALLY CALLED THE MAN, IMPOSES ON THE DOMINATED GROUP - THE WOMAN - THE VALUE OF ITS IDENTITY, FINDING IN DIFFERENCES THE SOURCE OF THE POWER OF DOMINATION. MOREOVER THERE ARE PLENTY OF MYTHS ABOUT WOMEN CREATED BY MEN IN A WORLD THAT BELONGS TO THEM. BEYOND THE SECONDARY STATUS THAT HAS BEEN ASSIGNED TO WOMEN SINCE THE CREATION OF THE WORLD, WOMEN HAVE CARRIED, THROUGHOUT THE CENTURIES, THE BURDEN OF THE ORIGINAL SIN.

KEYWORD: FEMININE WRITING, FEMININITY, MYTHS

„N-ați fost educată la fel ca un băiat” îi răspunde Jean-Paul Sartre, lui Simone de Beauvoir, partenera sa, atunci când aceasta îi mărturisește că nu avusese nicio însemnătate pentru ea faptul că destinul o *condamnase* să fie femeie.

Cuvintele lui îi oferă o nouă perspectivă asupra acestei realități: „Privindu-l, am avut o revelație: această lume era una masculină, copilăria mea fusese hrănită cu mituri construite de bărbați și față de care nu reacționasem deloc așa cum aș fi făcut-o dacă aș fi fost băiat”¹. Astfel, mai târziu, în 1949, apare *Al doilea sex*, operă purtând semnătura lui Simone de Beauvoir care abordează problema condiției femeii. *Ce înseamnă a fi femeie?* este întrebarea care animă mintea scriitoarei, care pune în mișcare mecanismele raționamentului său, care provoacă.

Încă din *Introducerea* primului volum, Beauvoir susține că în toate societățile femeia este definită prin raportare la bărbat: „Femeia se caracterizează și se diferențiază în raport cu bărbatul, nicidecum bărbatul în raport cu femeia; ea e inesențialul față de esențial. El e Subiectul, el e Absolutul: ea este Celălalt”².

Totuși, oricum ar fi privită problema, *alteritatea* și *identitatea* par a fi fațete ale aceleiași monede. *Celălalt* nu există fără raportare la *Același*, precum nici *Același* nu poate fi definit fără *Celălalt*. O schimbare de perspectivă atrage după sine însă o schimbare a categoriilor. Linia dintre acestea se dovedește a fi un fină și lasă se se întrevadă relativitatea problemei: un membru al unui grup devine, în circumstanțe diferite, un străin. Se pune astfel problema reciprocității acestui raport. În ceea ce privește raporturile dintre femei și bărbați, lucrurile sunt diferite. În culisele acestora, mai mult decât oriunde altundeva, se găsesc jocurile de putere. Grupul dominant, în cazul de față numit generic *Bărbatul*, impune grupului dominat - *Femeia*

¹ Simone de Beauvoir, *Al doilea sex*, Editura Univers, București, 2006, p. 7.

² *Ibidem*, p. 28.

- valoarea identității sale, găsind în diferențe sursa puterii de dominație. Reciprocitatea încetează să mai funcționeze. Simone de Beauvoir susține că „pe pământ există tot atâtea femei cât și bărbați”¹ excluzând astfel dominația explicată prin statutul de minoritate și afirmă clar că femeia a existat dintotdeauna și dintotdeauna aceasta a fost subordonată bărbatului, *alteritatea apărând ca un ce absolut*.

Principala caracteristică a feminității este, prin urmare, alteritatea. Prin alteritate se înțelege imposibilitatea femeii de a se situa pe aceeași treaptă cu bărbatul. Acesteia îi corespunde locul secund, ea reprezintă *al doilea sex*, ea este „dacă nu sclava bărbatului, în orice caz vasala lui”², căci niciodată, spune Simone de Beauvoir, cele două sexe nu și-au împărțit lumea în mod egal.

Tot Simone de Beauvoir vorbea despre mituri construite de bărbați într-o lume care le aparține. Dincolo de statutul secundar care, le-a fost atribuit încă de la facerea lumii, femeile au purtat, de-a lungul secolelor, povara Păcatului Originar.

Eva este cea care îl împinge spre păcat pe Adam. Lăsându-se ispitită de Șarpe, aceasta gustă din fructul oprit și îl determină și pe bărbat să păcătuiască alături de ea. Fericirea le este brusc curmată, Grădina Edenului este lăsată în urmă, oamenii - bărbați și femei deopotrivă - sunt condamnați să crească și să se înmulțească în greutate și chinuri, iar „cea dintâi vinovată de greșeală va fi Eva, al cărei rol a fost să-l ducă în ispită pe Adam”³. În această lumină, dacă se vorbește despre roluri, este evident faptul că acela al femeii este unul predeterminat: cel de a păcătui. Nu doar că femeia apare în mentalul colectiv drept o creație secundă, ci imaginea acesteia este strâns legată de cea a vinovatei care nu a putut să-și stăpânească dorințele, cea care la rândul ei ispitește și duce spre pierzanie. De aici derivă nenumărate mituri, interpretări și reinterpretări ale feminității valorizate negativ. Mai mult, se poate spune că într-o lume patriarhală, mitul Evei și al căderii în păcat le-a servit bărbaților drept motiv pentru a se simți îndreptățiți să încătușeze femeia în restricții de orice natură: socială, sexuală, religioasă și nu în ultimul rând, culturală. „Legiuitori, preoți, filosofi, scriitori, savanți s-au înverșunat să demonstreze - scrie Simone de Beauvoir - că această condiție subordonată a femeii era conformă voinței cerului.” Ea continuă: „religiile fabricate de bărbați reflectă această voință de dominare: din legendele Evei, ale Pandorei, ei și-au făcut niște arme”⁴.

Principalul rol al acestor legende sau mituri despre care vorbește scriitoarea franceză și care, într-adevăr, au fost exploatate de societatea patriarhală este cel de a justifica și explica existența celor două sexe și, totodată, de a întări ideea conform căreia femeia ocupă o poziție secundară. Constrângerile sociale sunt cele care întăresc dihotomia masculin-feminin la nivel psihic, constituindu-se și ele în elemente care justifică apariția celor două concepte văzute ca masculinul ascuns din femeie (*animus*) și femininul ascuns din bărbat (*anima*): „Fiecare sex conține în sine, într-o anumită măsură, sexul opus. Din punct de vedere biologic, masculinitatea este determinată doar de predominarea genelor masculine asupra celor feminine. Minoritatea genelor feminine pare a forma un caracter feminin care de obicei rămâne inconștient [...]”⁵. În opinia Emmei Jung, principiului masculin *animus* îi corespunde spiritul, acesta caracterizându-se prin patru elemente menite să reproducă *logos*-ul grecesc: cuvântul, puterea, sensul și fapta.

¹ *Ibidem*, p. 30.

² *Ibidem*, pp. 32-33.

³ Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționarul de simboluri*, Vol II, Ed. Artemis, București, 1994, p.31.

⁴ Simone de Beauvoir, *op.cit.*, p.34.

⁵ C.G. Jung, *Opere complete, vol. I: Arhetipurile și inconștientul colectiv*, Ed. Trei, București, 2003, p.37.

Anima, pe de altă parte, reprezintă principiul erosului și dispune de o „putere copleșitoare capabilă să producă consecințe dezastruoase”(tr.n)¹.

Din perspectiva lui C.G. Jung, *anima* „înseamnă totuși suflet [...] Anima nu este un suflet dogmatic, o *anima rationalis*, concept al filosofiei, ci un arhetip natural care subsumează în mod satisfăcător toate enunțurile inconștientului”². Astfel, *anima* este pusă în directă legătură cu inconștientul. Fără însă a-l caracteriza, ea reprezintă un aspect al său, aspect ce reiese chiar din faptul feminității sale: „ceea ce nu este eu, adică masculin, este foarte probabil feminin și pentru că non-eul este resimțit ca neapartenând eului, ca exterior, imaginea animei este proiectată de obicei asupra femeilor”³.

Pornind de la această distincție în special, și de la tot ce decurge din ea în general, femeia a fost pusă „la colț” în multiple domenii de reprezentanții sexului tare. Sensibilitatea, emotivitatea, analiza, orientarea spre interior, toate aceste trăsături care i-au fost atribuite femeii de-a lungul timpului sunt arme întoarse, într-o oarecare măsură, împotriva ei; sunt motive invocate deseori pentru a justifica poziția sa secundă, dacă nu inferioară, atunci când vine vorba de implicare și realizare dincolo de limitele spațiului îngust care i-a fost destinat.

O astfel de abordare a problemei nu a fost străină nici de domeniul literar. Dacă literatura, într-adevăr, este o expresie a societății, în mod evident ea oferă o imagine clară asupra locului care le-a fost atribuit femeilor. Unde masculinul este norma, femininul rămâne deviația, iar literatura tinde să reflecte o anumită atitudine socială față de femei. „Bărbatul și toate ambițiile lui sunt apreciate, în timp ce preocupările femeilor par a fi devalorizate(tr.n)⁴. De altfel, în celebrul eseu *A Room of Her Own*, Virginia Woolf observă: „Este evident că valorile feminine diferă foarte des de cele ale celuilalt sex; este normal să fie așa. Totuși, valorile masculine prevalează. Exprimarea fără menajamente, fotbalul și sportul sunt «importante»; admirarea modei, cumpăraturile hainelor, «triviale». Și aceste valori sunt inevitabil transferate din viață în literatură. Aceasta este o carte importantă, presupune criticul, pentru că este despre război. Aceasta este o carte neînsemnată căci tratează trăirile unei femei într-o cameră de pictură”(tr.n)⁵. Din această perspectivă, la fel ca și mințile al căror produs este, literatura feminină, sau mai bine spus literatura scrisă de femei este condamnată, încă de la început, să fie purtătoarea unei *litere stacojii*.

Oglindă a experiențelor, trăirilor și credințelor autorului, creația acestuia reflectă adevărul ființei sale. Ce experimentează însă femeile? O formulare și mai oportună a acestei întrebări ar fi, de fapt, ce le-a fost permis să experimenteze pentru a putea reda, mai apoi, în scris? Până la începutul secolului al XIX-lea, prezența autoarelor în lumea literelor a fost una sincopată căci de-a lungul timpului cutumele sociale au transformat femeia într-un simplu accesoriu al bărbatului, fie el tată, soț sau chiar și fiu. Între Sappho

¹ «[...] power overwhelming enough to produce ruinous results» (Emma Jung, *op.cit.*, p.80).

² C.G. Jung, *op.cit.*, pp. 35-36.

³ *Ibidem*, p.37.

⁴ «[...] this attitude so often values men and masculine pursuits over women and feminine hobbies, women's concerns seem devalued» (Cynthia Griffin Wolff, *A Mirror for Men: Stereotypes of Women in Literature*, in *The Massachusetts Review*, Vol.13, no. 1/2, *Woman: An Issue*, Winter-Spring, 1972, p.205).

⁵ «But it is obvious that the values of women differ very often from the values which have been made by the other sex; naturally, this is so. Yet it is the masculine values that prevail. Speaking crudely, football and sport are 'important'; the worship of fashion, the buying of clothes 'trivial'. And these values are inevitably transferred from life to fiction. This is an important book, the critic assumes, because it deals with war. This is an insignificant book because it deals with the feelings of women in a drawing-room» (Virginia Woolf, *A Room of One's Own*, Grafton, London, 1977, pp. 80-81).

- poeta care scria versuri pe o insula grecească cu aproape jumătate de mileniu înainte de nașterea lui Hristos - și sfârșitul secolului al XVIII-lea, femeile sunt mute - sau amuțite - în arena literară. Și nu doar acolo. Este greu de imaginat o situație diferită, ținând cont de legile și obiceiurile care le-au guvernat existența.

BIBLIOGRAFIE

1. BEAUVOIR, Simone de, *Al doilea sex*, Editura Univers, București, 2006.
2. CHEVALIER, Jean; GHEERBRANT, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. I-III, Editura Artemis, București, 1995.
3. JUNG, C.G. *Opere complete, vol. I: Arhetipurile și inconștientul colectiv*, Ed. Trei, București, 2003.
4. WOLFF, Cynthia Griffin, *A Mirror for Men: Stereotypes of Women in Literature*, în *The Massachusetts Review*, Vol.13, no. 1/2, Woman: An Issue, Winter-Spring, 1972.
5. WOOLF, Virginia, *A Room of One's Own*, G